– JO –
NPM-enheten

Protokoll fört vid besök hos Kriminalvården, häktet Umeå, den 22-23 november 2011

Inledning

På uppdrag av chefsjustitieombudsmannen Cecilia Nordenfelt besökte enhetschefen Sven-Åke Jansson, tillsammans med biträdande enhetschefen Gunilla Bergerén och föredragandena Elisabeth Sjöblom och Lars Olsson, den 22-23 november 2011 Kriminalvården, häktet Umeå.

Parallellt med besöket genomfördes också ett besök vid arresten i polisstationen i Umeå (dnr 5878-2011).

Bakgrund

Justitieombudsmännen har enligt lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän (JO-instruktionen) tillsyn över dem som utövar offentlig verksamhet för att tillse att dessa följer lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden. JO:s tillsyn omfattar bl.a. Kriminalvården. Ombudsmännen ska särskilt tillse att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttar regeringsformens regler om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter respekteras i den offentliga verksamheten.

Av 5 a § i JO-instruktionen framgår att justitieombudsmännen därutöver fullgör de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Syftet med det fakultativa protokollet är att upprätta ett system för regelbundna besök som genomförs av oberoende internationella och nationella organ på platser där personer hålls frihetsberövade för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Besökets genomförande

Besöket inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av kriminalvårdaren BB som är samordnare/vakthavande befäl på häktet Umeå. Häktet förevisades vid en rundvandring. JO:s medarbetare samtalade därpå med intagna och personal vid häktet. Under den andra dagen genomfördes ytterligare samtal med intagna och personal.

Besöket avslutades med en sammanfattande genomgång av gjorda iakttagelser och vad som framkommit vid samtalen med intagna och personal. Vid genomgången närvarade Gunilla Bergerén och Lars Olsson från JO och från häktet kriminalvårdsinspektör AA, chef för häktet, och BB.

Iakttagelser m.m. vid besöket

Organisation

Sammanfattningsvis framkom följande vid besöket. Häktet i Umeå har totalt 30 platser fördelade på två avdelningar, restriktionsavdelningen (röd avdelning) med 15 platser och gemensamhetsavdelningen (grön avdelning) med 15 platser. På röd avdelning finns två celler för intagna med särskilda behov, en observationscell och en säng med bältesutrustning.

Centralvakten är placerad mitt i häktet med översikt över tre korridorer, röd och grön avdelning samt korridoren för gemensamhet. I centralvakten finns skärmar med alla kamerabevakade områden och en whiteboardtavla där specifik information om intagna skrivs upp.

Dagtid är tolv kriminalvårdare i tjänst. Nattetid är två kriminalvårdare i tjänst varav en alltid bemannar centralvakten. Då det alltid ska vara minst två som öppnar en celldörr nattetid begärs handräckning av polis om en cell behöver öppnas på natten.

Avdelningarna låses upp klockan 8. Inlåsning påbörjas klockan 18 och avslutas senast klockan 19 och därefter får de intagna ringa på om de vill ha kontakt med personalen.

Bemötande och bemanning

I denna del antecknas inledningsvis följande[1]. Vid sitt besök i Sverige i mars 2008 uppmärksammade SPT att häkten bör tillse att lämplig bemanning finns vid alla tider dygnet runt både för övervakning av intagna men också för att säkerställa att man kan organisera det dagliga arbetet så att det uppfyller behoven för både personal och intagna.

Sammanfattningsvis framhöll både intagna och personal att stämningen på häktet är bra. De intagna som JO:s medarbetare samtalade med uppgav att majoriteten av personalen är bra och att de är intresserade av de intagnas välmående. Det framkom inga uppgifter om våld, trakasserier eller förnedrande behandling från personalens sida.

Det uttrycktes emellertid en oro bland personalen för att de nedskärningar av personal som aviserats kommer att innebära att klientarbetet blir lidande.

---

[1] SPT:s rapport och regeringens svar finns tillgängliga på www.ohcr.org/english/bodies/cat/opcat/spt_visits

Arbetssituationen är redan i dag pressad och vikarier tas oftast inte in vid vakanser/sjukdomsfall. Det finns brister i larmsystemet.

Inskrivning och information till intagna

Inskrivningen på häktet tar cirka 15 minuter. Den intagne får ett informationsblad med rutiner. Eventuella klädbyten sker och tillhörigheter låses in.

Informationsbladet och skriftliga ordningsregler finns i en mapp i varje bostadsrum.

En intagen utan restriktioner som inte är känd sedan tidigare släpps inte ut direkt i gemensamhet. Enligt ordningsreglerna gäller särskilda regler för gemensamhetsavdelningen som en intagen blir informerad om när det blir aktuellt med vistelse där. Inför vistelse på gemensamhetsavdelningen får den intagne skriva på att han tagit del av de särskilda ordningsregler som gäller för vistelse där. I dessa ordningsregler anges att misskötsamhet kan innebära att man flyttas till röd avdelning och att de som deltar i läkemedelsassisterad behandling med Metadon, Subutex eller liknande preparat ej tillåts delta i gemensamhet.

Bostadsrum och gemensamma utrymmen

Bostadsrummen har en fast brits och skrivbord samt toalett. De är utrustade med anslagstavla, tv och radio. Ingen dubbelbeläggning får förekomma. På avdelningarna finns duschar. I korridoren på vardera avdelningen finns ett pentry med kaffemaskin, mikrovågsugn, hårt bröd och skorpor. Det finns en särskild avdelning för gemensamma aktiviteter. Där kan intagna utan restriktioner vistas mellan kl.13 och 15.30.

Kost

Måltiderna serveras på fasta tider: frukost 7.15, lunch 11.30 och middag börjar serveras 15.30. Frukt serveras mellan kl. 18 och 19. På helgerna serveras brunch 9.30 och middag 15.30. Det framfördes synpunkter från intagna om att middagen serveras för tidigt och att det därmed dröjer länge till nästa mål (frukost). Någon intagen framförde att han själv fått påtala behov av specialkost eftersom han inte tillfrågats om detta av personalen.

Rastgårdar

Alla intagna erbjuds en timmes daglig utomhusvistelse. Det finns fyra stycken tårtbitsformade rastgårdar på taket för intagna med restriktioner och en stor gemensam rastgård för övriga. I restriktionsrastgårdarna får en intagen i taget vistas. En intagen med restriktioner slussas ensam upp till rastgården med hiss. Övervakningen av den intagne sker från en vaktkur varifrån dörren till rastgården öppnas elektroniskt. Det är en vakt som har uppsikt över samtliga restriktionsrastgårdar.

Som mest får 15 intagna vistas samtidigt på den gemensamma rastgården. Den gemensamma rastgården har värmeslingor i golvet så att snö smälter undan. Regnskydd finns, jackor, mössor, strumpor och ytterskor lånas ut vid behov. Rökning är tillåtet under vistelse i rastgård.

Sysselsättning och aktiviteter samt kontakter med omvärlden

En person arbetar heltid med verksamheten på gemensamhetsavdelningen. Som mest kan 15 intagna vistas där samtidigt. På förmiddagar tas intagna med restriktioner ut till gemensamhetsavdelningen en och en.

På gemensamhetsavdelningen finns ett uppehållsrum med kök och ett litet bibliotek, ett advokatrum, ett motionsrum och ett visionsrum med dator utan Internetuppkoppling samt spel och filmer.

Tidigare har häktet haft viss programverksamhet. Det finns inte någon utbildningsverksamhet. Häktet har inte någon särskild sysselsättning eftersom det inte finns lämpliga arbeten. Besök anordnas från bl.a. KRIS som kommer en gång i veckan.

Arbetsförmedlingen besöker häktet varannan vecka.

Häktet försöker se till att kontakten med barn kan upprätthållas. Det finns ett ”andaktsrum” som används vid religiösa högtider men även som besöksrum vid besök av barn. Det finns två rum för anhörig- och advokatbesök. Dessa rum var tidigare bostadsrum och kan vid behov fortfarande användas som detta.

På gemensamhetsavdelningen finns två INTIK-telefoner för de intagna som erhållit telefontillstånd. Det är tillåtet att ringa max 30 minuter. Handläggningstiden för telefontillstånd är som längst sju dagar. Restriktionsavdelningen har en INTIK-telefon. Vidare finns på restriktionsavdelningen ett rekreationsrum med tv och tv-spel och ett motionsrum med löpband, promenadmaskin och en motionscykel. Varannan vecka kommer stadsbiblioteket med bokvagnar.

Hälso- och sjukvård

Häktet har tillgång till en konsultläkare - en allmänläkare - som tjänstgör sex timmar i veckan. Vidare finns det en sjuksköterska som arbetar dagtid måndag till fredag (90 procents tjänstgöring). Sjuksköterskan träffar alla nyintagna inom tre dagar. En intagen kan skriftligen begära att få träffa sjuksköterskan. Det är sjuksköterskan som avgör vem som ska få träffa läkare. Samtalet rör frågor om bl.a. pågående vård, allergier, psykosocial situation och önskemål om läkarkontakt. Den intagne erbjuds vaccinering och provtagning för hepatit och hiv. Det krävs samtycke av den intagne för att sjuksköterskan ska kunna kontakta vårdcentral, inhämta journaler eller tala med polisen eller häktespersonalen om den intagnes medicinska tillstånd och behov. Inför helgen kontaktar sjuksköterskan polisen för att få information om eventuella förestående häktningar.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för vad som hade framkommit vid besöket.

Från häktets sida anfördes bl.a. följande. Det informationsblad som lämnas till intagna vid inskrivning och som också finns i cellerna behöver uppdateras. Det gäller informationen om tidpunkten för måltider, besökstider liksom den summa pengar som är tillåten att förvara i cellen.

Vidare framfördes att intagna inte omedelbart kan placeras i gemensamhet. Det är viktigt att intagna är medvetna om hur de ska uppträda på gemensamheten och därför får de skriva under att de fått del av de särskilda ordningsregler som gäller på gemensamhetsavdelningen. Det fattas inga särskilda beslut om placering av en intagen som kommer till häktet utan restriktioner. Häktet bedömer efter ett par

dagar om det är lämpligt att den intagne får delta i aktiviteterna på gemensamhetsavdelningen.

Häktet uppgav på fråga att de säkerhetsrutiner som gäller kan innebära att personal som tjänstgör natt kan komma att ställas inför svåra överväganden i akuta situationer. Det skulle kunna röra sig om fall då det uppstår ett behov av att kontrollera en intagen i dennes bostadsrum vid misstanke om pågående självskadebeteende. Det är två personal i tjänst på natten och det krävs två personal för att öppna ett bostadsrum. Centralvakten får inte lämnas obevakad. Om polisen inte kan vara på plats skyndsamt kan fråga uppstå om hur personalen ska agera.

När det gäller informationen på whiteboardtavlan i centralvakten informerades häktet om protokollet över JO:s inspektion av häktet Sollentuna (dnr 5028-2011) i vilket chefsjustitieombudsmannen Cecilia Nordenfelt bl.a. anförde att datumet för när justering senast gjorts bör ändras efter den dagliga uppdateringen oavsett om några ändringar gjorts. Slutligen överlämnade häktet en ny informationsskrift, Information till häktade, som man precis fått sig tillsänd från huvudkontoret. Skriften ska ges till alla som tas in i häkte.

Vid protokollet

Gunilla Bergerén

Sven-Åke Jansson

Jag har tagit del av protokollet, som inte föranleder några åtgärder från min sida.

Cecilia Nordenfelt

2012-02-07